

השיעור השבועי

גיליון מספר 396

הרב המקדים הג"ר אברהם יפה שליזינגר שליט"א
אב"ד זינבה

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:13	20:17	19:25	תל אביב
21:10	20:15	19:23	חיפה
21:14	20:18	19:26	באר שבע
21:09	20:14	19:23	

בהעלותך | י"ד סיון תשפ"ג

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

אמירה לגוי בשבת - א

האומר לאחר לחלל שבת, האם נחשב כמומר לשבת או ללאו דלפני עיוור. מחלל שבת בפרהסיא אם עושה יין נסך במגעו. אם יין מפוסטר נעשה יין נסך. כיבוד אב ואם רשעים. ההנהגה עם משפחה שאינה שתו"מ. ההנהגה עם בן שירד מהדרך. אם אמירה לגוי דאורייתא או דרבנן. "גוי של שבת" שמקבל תשלום על כל פעולה. מריחת משחה בשבת. דין ריסוק שלג וברד בשבת. דין נולד. חימום בפלאטה חשמלית. חימום רוב יבש. טלטול במקום שיש עירוב. שבות דשבות במקום הפסד

פטור ומותר. כלומר, עני שבא בשבת לבקש דבר מאכל במקום שאין עירוב, והוציא בעצמו את המאכל מרשות בעל הבית לרשות הרבים, העני חייב על עקירה והנחה, ובעל הבית שלא עשה מלאכה אלא רק החזיק בתוך ביתו, פטור ומותר. והקשו התוספות (א): ואם תאמר, מדוע בעל הבית פטור ומותר, הלא הוא עובר על "לפני עיוור לא תתן מכשול"? ותירצו התוספות ישנים (שם), שהמשנה הזו היא במסכת שבת, ומצד הלכות שבת הוא פטור ומותר, אבל אין הכי נמי מצד הלכות "לפני עיוור" שביותר דעה אסור.

מה נפקא מינה

ג. הגאון רבי עקיבא איגר (שבת שם) - הביאורו האחרונים - הקשה על תירוץ זה, וכי מה נפקא מינה שהאיסור הוא מצד "לפני עיוור" ולא מצד הלכות שבת, בכל זאת כיצד המשנה אומרת שבעל הבית פטור ומותר? ומי ישוב, שהרי כלל בידיו, מומר לדבר אחד - כגון לכיבוד אב ואם או לגילוח בתער² או לאכילת נבלות וטרפות - לא הוא מומר לכל התורה כולה, ולמרות שהוא רשע, הוא לא עושה יין נסך במגעו, אבל מומר לחלל שבת בפרהסיא הוא מומר לכל התורה כולה, עושה יין נסך במגעו³, וגם לענין עירובי חצרות

תשל"ג, מרן היה ראב"ד בתל אביב וישב בבית הדין יחד עם מר אביו זצ"ל שהיה גברא רבה, והיה משתעשע אתו בתורה. זכה שחיבר ספרים חשובים מאוד, שול"ת באר שרים שבעה כרכים על סדר השלחן ערוך, וכן ספרים על התורה ועל המועדים. בן פורת יוסף הוא מפיץ תורה וראש ישיבת בצל החכמה. נברך את הרב שימשך לזכות את הרבים ולחבר חיבורים טובים ומועילים, ויזכה לאריכות ימים ושנים בבריאות איתנה ונהורא מעליא. יגדיל תורה ויאדיר. אמן.

² היום בירושלים זה לא מצוי ב"ה, אבל אנחנו זוכרים לפני יותר מחמישים שנה, כשמרן כיהן כרב ראשי בתל אביב, היו אנשים שמתגלחים בתער, גם את הדברים הפשוטים הללו לא ידעו, והרב היה מדבר על זה שזה איסור מפורש בתורה (ויקרא יט, כז).

³ כמובן מדובר בין לא מבושל, אבל בין מבושל אין דין יין נסך. יש דיון לגבי יין מפוסטר, בכרמל מזרחי עושים יין מפוסטר, אלא אם כן כתוב מפורש שהיין לא מבושל והוא יותר יקר, וביקבי הגולן רוב היינות לא מבושלים. ומהדין יין מפוסטר כל שמגיע לרתיחה אין בו דין יין נסך (יביע אומר ח"ח חו"ד סי' טו, ח"ט האו"ח סי' קח אות קלה, ויבלקו"י שבת ח"א כרך ג עמ"ל תרס).

הגאון רבי יעקב חיים סופר חיבר את הכף החיים על אורח חיים, וכרך אחד על יורה דעה, ונפטר באמצע הכרך השני, ובנו משה ע"ה, בא למרן זצ"ל וביקש ממנו שיגמור את החיבור. אמר להם הרב: אבל אין לי את כל הספרים שהכף החיים מזכיר. והביאו לו כמה ספרים. מי שישים לב, עד סימן קיז הקטעים קצרים, ומשם מרן כתב באורך, וכך כתב באמצע סימן קיז: כאן נתבקש בישיבה של מעלה הרב הגאון המחבר זצ"ל

לא תהא אפשרות של עשייה

א. 'נאמר בתורה (שמות יב, ט) "כל מלאכה לא יעשה בהם", 'יעשה" בצירי ולא בפתח. ובמכילתא (בא פרשה ט): לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה עכו"ם מלאכתך. כלומר שלא תהיה לך אפשרות של עשיית מלאכה. וכן נראה מדברי רש"י שם שכתב "לא יעשה בהם" - אפילו על ידי אחרים. וכמה ראשונים הביאו את דברי המכילתא, הסמ"ג (לאוין עה) - הובא בבית יוסף (ס"ט רמד), וברמב"ן (על התורה שם), ובאור זרוע (ס"ל ל), ובספר היראים (ס"ה שד).

מומר לדבר אחד או לכל התורה

ב. בואו נתבונן, מהו שנאמר במכילתא "ולא יעשה חבריך", בפשטות מדובר בחבר ישראל, שהרי על גוי כבר נאמר בהמשך "ולא יעשה עכו"ם מלאכתך", והלא הישראל כבר מצווה בעצמו שלא לעשות מלאכה? אלא ששינוי בתחילת מסכת שבת (ב) - מן הסתם כולם התחילו מסכת שבת - פשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית, או שנטל מתוכה והוציא, העני חייב ובעל הבית פטור. ואמרו בגמרא (ג רע"א) שבעל הבית

¹ מדברי הרב אברהם יפה שליזינגר שליט"א: אסביר לכם מה זה נקרא "לשמוע" שיעור מרוב שליט"א. החיד"א בספרו שם הגדולים (מ"ג אות י) הביא בשם הגאון רבי יהודה אריה ממודינא מרבינו נציה, שדרש בדרך צחות את הפסוק במשלי (א, כה) "וְתִפְרְעוּ נָל עֲצָתִי וְתִזְכְּתִי לֹא אֲבִיתֶם", ונאמר (שם ה, לג) "שְׁמַעוּ מוֹסֵר וְחִכְמוּ וְאַל תִּפְרְעוּ", שכאשר אדם קונה איזה חפץ במעותיו, הוא רשאי לזלזל בחפץ ולהשליכו ולאבדו, אבל אם אדם חשוב נותן לו חפץ במתנה, אינו רשאי לזלזל בחפץ, כי הוא פוגע בכבוד הנותן. אמר רבי יהודה אריה, גם אתם "ותפרעו כל עצת" - משלמים שכר על הדרשות, ומשום כך "ותזכתי לא אביתם", כי נראה בעיניכם כאילו קניתם חפץ ורשאים אתם לאבדו. לכן מכאן ולהבא לא תתנו מאומה, ונמצא שאני נותן לכם את התוכחות במתנה, ותהיו צריכים לקבלן בסבר פנים יפות. וזה שאמר "שמעו מוסר וחכמו" - שתקבלו את התוכחות, "ואל תפרעו" - אל תשלמו כדי שלא תחשבו שהדרשות נתונות בידכם. עכ"ד. הקב"ה "נותן התורה" נתן לנו את התורה במתנה, מאהבת אב לבניו, ואף כפה עלינו הר כגיגית, כי מבין מה טוב בשבילנו, ועל כן אנחנו מחוייבים לשמוע בקולו. והוא שכתוב (ויקרא י, כ) "וישמע משה ויטיב בעיניו", למה לא נאמר ויטיב "באזניו" או "בלבו" או "במוחו"? אלא שכתוב (ישעיה ל, כ) "והיו עיניך רואות את מורייך", כשאתה רואה את הרב מורה ההוראה מוסר שיעור, תדע שאתה לא קונה ממנו כלום, אלא הוא נותן לך מתנה ואתה מוכרח לשמוע ולקבל, זוהי קבלת התורה. יראו עיניו וישמח לבנו ותגל נפשנו בביאת הגואל.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לגאון הגדול רבי אברהם יפה שליזינגר, אב בית דין מחזיקי הדת בזינבה במשך עשרות שנים. מרן זצ"ל היה אצלו בזינבה, ובשנים תשכ"ח-

דינו כגוי ואין מועיל בו ביטול רשות, אלא צריך שישכור ממנו רשותו (ש"י ס"י שפה ס"ג). וכדאי לראות את הקדמת המשנה ברורה לחלק ג', בביאור הדבר מדוע המחלל שבת חמור מכולם. ולפי זה יש לומר שבאה דרשת המכילתא "ולא יעשה חבירך" ללמדנו, שהמצווה את חבירו לחלל שבת - להדליק את המזוג או לחמם את המים ולהכין לו כוס קפה - אף שהוא עצמו שומר שבת, אינו נחשב רק מומר ללפני עיוור, אלא הוא מומר לחילול שבת שהוא נחשב כמומר לכל התורה כולה.

"אתה ובנך ובתך"

ד. לפי זה מתיישבת קושיית הגאון הרב אלפנדרוי בספרו מוצל מאש (סימן ד) - זה ספר נפלא עם פלפולים נחמדים, ומרן זצ"ל היה אוהבו ומרבה להזכירו - ששאל על הפסוק (שמות כ, ט) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך", שצריך להבין על איזה בן ובת מדובר, אם פחות מגיל מצוות, הלא קטנים אינם חייבים במצוות מהתורה, ולרוב הראשונים קטן אינו חייב במצוות כלל - שהקטנים לא ישמעו... - ורק על אביו מוטל לחנכו מדרבנן, כדי להרגילו במצוות כמו שכתב רש"י (סוכה ב סע"ב, חגיגה ו. ד"ה קטן), ואם תאמר שמדובר על בן גדול מעל גיל מצוות, הרי הוא בכלל "אתה" שמצווה על שמירת שבת. וכן בהמשך הפסוק "עבדך ואמתך", יש להבין על איזה עבד מדובר, עבד עברי הוא יהודי לכל דבר שחייב בכל המצוות כולם, ועבד כנעני מל וטובל לשם עבדות ומתחייב במצוות כאשר, וכשמתחרר נהיה כיהודי גמור. אלא אדם שבנו התרחק מהתורה והמצוות⁴, והוא מנצל את זה ומבקש ממנו שיכין לו שידליק את הגז ויכין לו קפה טורקי, או שידליק את המזוג. למה אתה מבקש ממנו שיחלל שבת, הרי הוא יהודי - הוא הבן שלך! אבל חושב שבלאו הכי הוא לא דתי... וכן אם אומר לבנו או לבתו או לעבדו שיחללו שבת, הוא לא בסדר, והשאלה לאיזה איסור הוא נחשב מומר, ללאו של לפני עיוור או לאיסור חילול שבת? על זה בא הפסוק לומר

ומכאן והלאה עד סוף הספר ליקטתי ואספתי מאשר השיגה ידי אנכי הצעיר באלפי ישראל עובדיה יוסף ס"ט. ושם (סי' קיח סק"ז) הרב כתב שלכתחילה טוב לחוש לפחמיונים בין מפוסטר, אבל בדיעבד אין להחמיר בזה כלל. {וכאשר נפטר רבי משה סופר ז"ל, חכם אשכנזי אחד בא לנחם, ושאלוהו לקשר שהיה לו עם המנות, והשיב, כי לפני עשרות שנים קרא לו רבי משה ואמר לו, יש כאן בשושנים לדוד הרבה ספרים שלא צריכים אותם, תקח אותם לגניזה. ונתן לו את הספרים, חסתי עליהם ומסרתי אותם לחכם עובדיה, ונשאר בידו עם חותמת ביהכ"נ שושנים לדוד, וכך הציל את הספרים מגניזה. מפי הרב הרוש, חתנו של הרב מועלם}.

היום אין לנו ברירה, אנחנו נמצאים בכל מיני אירועים, והרב מסדר הקידושין רואה שמחלל שבת מוזג לו יין, ואיך יברך על היין הזה את הברכות? לכן לוקחים יין מפוסטר וסומכים על הפוסקים שהחשיבוהו כמבושל. וכן כשיושבים כל המשפחה לבילי הסדר, ויש גם אחים לא דתיים - בעיקר אצלנו הספרדים זה מצוי, אצל האשכנזים אם הוא לא דתי הוא בכלל לא ישב לבילי הסדר - ואח אחד חזר בתשובה וגידל זקן, ובעיניהם הוא "רבן" ומכבדים אותו, לוקחים יין ומוזגים לו, ובפרט שבילי הסדר כל אחד מוזג לשני כדי להראות חירות, הם ידעים את ההלכה הזו מגורסא דינקותא... אבל הוא יודע שאחיו מחלל שבת, ואיך ישתה ממה שמזוג? צריך לדאוג מראש להביא יין מבושל או מפוסטר.

בדיעבד אם מזוג יין לא מבושל, יש סברא להקל על פי מה שכתבו בשו"ת מלמד להועיל (הא"ח סימן כח ו"ד סימן נב) ועוד, שהרבה מהחילונים בזמננו - אנחנו מכירים כאלה גם בארץ וגם בחו"ל - הם מאמינים בבורא עולם ובאים להתפלל לבילי שבת, ואף שהזורים ברכב ונוסעים אחר כך לים, הם לא אפיקורסים גמורים כמו אהרן ברק, אלא יש להם חוסר ידיעה. ומפורסמים דברי החזון איש (יו"ה דעה סימן ב אות ח), שיש לחילוניים בזמנינו דין תינוקות שנשבו, כי היום יש הסתר פנים, לא כמו פעם שהיו הרבה נסים ומופתים, ומי שהיה מחלל שבת בפרהסיא זו היתה עזות פנים, איך אתה מחלל שבת עם כאלו נסים ונפלאות?! ולמרות שגם היום רבנים שמזכים את הרבים ברכותיהם מתקיימות, או להבדיל הקללות... אבל זה לא ניסים גלויים, ואתם שאינם שומרים תורה ומצוות חינוכו אותם מורים חילוניים בבתי ספר חילוניים, והרבה מראשי המדינה היו כופרים, "שריץ סוררים", וכשאדם רואה שראשי השלטון, השופטים, השרים, ראשי ערים, הרבה מהם לא דתיים, ויש מהם ממש כופרים ושונאי דת, מה יעשה הנער ולא יחטא!?

יש נידון במי שאביו רשע, האם יש לו מצות כיבוד אב, לדעת הרמב"ם (פ"ו מהל' מורים ה"א) ומרן השלחן ערוך (סי' רמ"ט ע"ה) יש מצות כיבוד אב גם כשהוא רשע. והוא הדין לאם שהיא שונאת דת, הגמרא (פסחים מט:), אומרת, גדולה שנאה ששונאים עמי הארץ לתלמידי חכם, יותר משנאה ששונאים אומות העולם את ישראל, ונשותיהם יותר

שהוא מומר לחילול שבת, שדינו כמומר לכל התורה כולה ודינו כגוי לכל דבר.

לא יעשה גוי מלאכתך

ה. נשוב לדברי המכילתא "ולא יעשה עכו"ם מלאכתך", בפשטות משמע שיהודי שאומר לגוי לעשות מלאכה עבורו, עובר על איסור דאורייתא. אולם הש"ס שלנו (שבת קנ. עירובין סז: גיטין ח: ועוד) מלא בדין "אמירה לגוי שבות" - דרבנן. אפשר לומר שהמכילתא חולק וסובר שאמירה לגוי זהו איסור מדאורייתא, ואפשר לומר שגם לדברי המכילתא אמירה לגוי שבות דרבנן, והדרשה מהפסוק היא אסמכתא בעלמא, שכך היא דרך רבותינו להביא סמך מהפסוקים. הסמ"ג והיראים לא הכריעו לגמרי, וכתבו אפשרות שלדעת המכילתא האיסור להניח לגוי שיעשה מלאכה בשבת הוא דאורייתא, אבל כשאומר לגוי מערב שבת לבוא ולעשות מלאכה בשבת, הרי זה בכלל אמירה לגוי שבות דרבנן. ובשו"ת אבני נזר⁵ (הא"ח סימן מג אות 1) ביאר, שכשאומר לגוי בערב שבת לעשות מלאכה בשבת, הלך טעם האיסור מצד דיבור חול בשבת. ועוד כתב היראים, שכשאומר לגוי שיעשה במלאכתו עובר על דרבנן, אבל במלאכת הישראל עובר על דאורייתא, ואי נמי שגם זה מדרבנן והפסוק אסמכתא בעלמא.

תקליד לי ספר או תתפור לי חליפה

ו. ועוד כתב הסמ"ג, שלפי הצד שהפסוק אסמכתא בעלמא, מובן מדוע חכמים התיירו אמירה לגוי באיזה אופנים, למשל אדם יכול לפנות לאינו יהודי שהוא כשרוני, חכמה בגויים תאמין (איכה רבה פ"ב אות יג וע' מגילה טז)... להביא לו ספר ביום ששי, ולומר לו, תקליד לי את הספר הזה במהירות עד יום ראשון, ויסכם אותו שיקבל על כל הספר אלף דולר, והוא אדעתא דנפשיה קעביד, ובלבד שיעשה בבית הגוי. וכן בזמנם היו רגילים בחתונות

מהם. ואם אומרים לו תכין לי כוס תה, או תלך לבנק לשלם לי את הארנונה - כמובן על חשבונם - ישמע בקולם, "הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך" (דברים לב. ו). אבל הרמ"א כתב שאינו מחויב לכבד אביו רשע, אלא אם כן יש לו איזה אינטרס לקבל את הירושה... אנחנו הספרדים קיבלנו הוראות מרן שיש מצוה לכבד אב רשע, ובפרט על פי דבריו המסתברים של החזון איש, שלצערנו הם גדלו בסביבה של מורים ושכנים ומשפחה הרחוקים מתורה ומצוות, והרי הם כתינוקות שנשבו לבין הגויים. {אמנם אם ההורים החילוניים מפריעים לבן בדרכו החדשה, מלגלים עליו לפני ילדיו וכדומה, או שיש להם בבית עיתונים חילוניים, או שיש להם טלוויזיה, הנכון הוא שיעבור לעיר אחרת ויבוא אליהם לבדור לביקורים מידי פעם}.

אנחנו מיעצים לבעלי התשובה, שלא יחברו את ילדיהם עם משפחתם החילונית, מרן זצ"ל היו לו כמה אחים ואחיות לא דתיים - אחר כך כולם חזרו בתשובה. אחות אחת ראינו אותה בפעם ראשונה ואחרונה בחיים כאשר באה לשבת שבעה על מרן, ואמרו לי שזו אחותו, אבל לפני כן לא הכרנו אותה. מרן לפני שנים רבות היה הולך מידי פעם לשמחות שלהם, אבל לא לקח אתו את בניו ובנותיו, כי על ידי שיכירו עלולים להתקלקל. וזו בעיה שמצויה בעיקר אצל בעלי התשובה, הוא לוקח את ילדיו לבקר אצל בני דודים חילוניים, ואומר: זו משפחה... אתה תלך לשמחה שלהם, תביא מתנה ותצא, אבל למה אתה לוקח את הילדים? צריך לשים לב לדבר הזה.

⁴ מי שבנו מתחיל להתקלקל ולרדת מהדרך, זה נורא ואיום, צריך לשבת על הריצפה לפני הבן, ולבכות בדמעות שלישי: אוי ואבוי לי, איך קרה לי דבר כזה שיש תרבות רעה בתוך ביתי! כדי להראות לבן כמה זה מפריע לו, אבל אם מראה לבן שהדבר לא נורא, ואומר לו: תלך בדרך שלך, אחר כך הבן יכפור לגמרי. ואם הבן עזב את הדת לגמרי, ישב שבעה ויעשה קריעה, כדי שהבן יתעורר ויאמר: עד כדי כך איש יושב שבעה ובוכה ובוכה... וכך יחזור בתשובה שלימה. {אני מכיר אברכים שבניהם יצאו לתרבות רעה רק בגלל שראו את האבא שלהם שכל מה שמעניין אותו זה הכסף, ורק הכסף, ומשקר שקרים, וזה הרחיק את הבן שנעשה כופר}.

⁵ חיברו האדמו"ר מסוכוטשוב, היה גאון עצום, בספרו אגלי טל אפשר לראות מה זה "ומתוקים מדבש ונופת צופים", וגם ספרו שו"ת אבני נזר מלא בדברים נפלאים. {הכסם שלום זצ"ל היה מוסר לנו שיעור בשבתות לפני חמשים וחמש שנה מתוך הספר מנחת חינוך, והביא הרבה את האגלי טל, וכדרכו פלפל בדבריו. היה תענוג ללמוד בספר זה! היה לו נכד רב שכונת יד אליהו בת"א, חרף גדול, גם הוא היה אדמו"ר מסוכוטשוב, וכשמרן כיהן כרב ראשי בתל אביב היה מגיע למרן ומשתעשע אתו בלימוד, ומרן נהנה ממנו מאוד. אבל מסכן נהרג צעיר לימים, בתאונת דרכים כשחזר מביקור חולים. ומרן הצטער עליו מאוד והלך להלוויתו.

שהאבא והחתן הולכים לחייט שיתפור להם חליפה, כי אם יקנו מוכן היא תעמוד עליהם כמו שק... ואם מבקש ממנו תתפור לי חליפה ושני מכנסיים ואשלם לך כך וכך, והגוי יושב בביתו ותופר, אף שלא יספיק אלא אם כן יעבוד בשבת, מותר. וכתב הסמ"ג, שאם איסור אמירה לגוי היה מן התורה כפשט לשון המכילתא, איך התירו לעשות מלאכה בבית של גוי בקבלנות, ועל כרחק שזו אסמכתא, ולכן התירו בקבלנות בבית הגוי. אבל לא יתכן להתיר בזה שהגוי יעבוד בביתו של הישראלי.

גוי שמקבל תשלום על כל פעולה

ז. יש מחבר מבני ברק ע"ה, לא אומר את שמו⁶, והוא המציא הלכה חדשה, שגוי מיוחד שסיכמו עמו שיקבל שקל או עשר שקל - תלוי כמה הוא עשיר... על כל פעולה שעושה לצורך ישראל בשבת, אומרים לו: תכבה את המזגן, תכבה את הבוילר, תעשה לי קפה, תענה לטלפונים ולפקס, מותר לספרדים ליהנות ממעשיו, כי הגוי אדעתא דנפשיה קעביד - עושה על דעת עצמו. אבל זה לא נכון, ראשית לא כל דבר זה ספרדים ואשכנזים, ועוד שהרי כתב מרן בשלחן ערוך (סימן רמד סעיף ה): אם שכר אינו יהודי לשנה או לשנים שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד, הרי זה כותב ואורג בשבת כאילו קצץ וכו', "ולא יעשה המלאכה בבית ישראל". ע"כ. בזמנו לפני כשלושים שנה התקשרתי לאותו מחבר, הוא היה צעיר לימים כבן שלשים, ואמרתי לו שמרן פסק בשלחן ערוך שאין להקל אלא אם כן הגוי עושה בביתו, אבל לא בבית הישראלי. הוא התחיל להתחמק שיש שני דינים, יש איסור אמירה ויש איסור הנאה, ולא הודה. חבל שלא חזר בו.

שלא תהא השבת קלה

ח. כשעברנו עם מרן על הילקוט יוסף⁷ שבת ב' על סימן שז (עמ' רלח), שם הבאתי את הסברא של אותו רב מבני ברק, וכשמרן שמע הגיב בכעס: מאיפה המציא את זה?! דרכו של מרן היתה ללכת בדרך של מסורת רבותינו, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' והרמב"ם והשלחן ערוך, אבל לא להמציא דברים חדשים. ומרן הוסיף ואמר, וכי לא ראה מה שכתב הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת ה"א) בטעם איסור אמירה לגוי, שרבותינו אסרו לומר לגוי תדליק את החשמול, תעשה כך, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיני הבריות ויבואו לעשות בעצמם. תתארו לעצמכם משרת גוי שנמצא בבית היהודי ועושה הכל, מדליק את הגז, מכבה את הבוילר, איזו צורה של שבת זו?! מחר מחרתיים כאשר הגוי לא יגיע, היהודי ילך ויעשה בעצמו, כי השבת נהייתה קלה בעיניו. וזאת מלבד מה שפסק בשלחן ערוך שכל ההיתר הוא בבית הגוי.

מריחת משחה בשבת

ט. מרן חינך אותנו להיצמד לפוסקים, ואתן דוגמא נוספת. מי שיש לו פצעים בידים, כגון שיש בישיבה מגבת רטובה והאב-בית לא מחליף אותה

⁶ אם אגיד מי זה, יכתבו עלינו אחר כך באור תורה "עפרא לפומיה" כמו שכתבו לפני חודשיים, וגם בחודש האחרון כתבו על דברינו שמן הראוי שנשתוק, הם רגילים מזה עשרים שנה לכתוב באו"ת על דברינו בחוצפא ויהירות, ולכן לא אגיד את שמו, כדי שלא להכשיל אותם בבזיון תלמידי חכמים דבר המצוי אצלם.

⁷ לפני כארבעים שנה בשנת תשמ"ה, תשמ"ו, הייתי יושב עם מרן על הספר ילקוט יוסף, לא רציתי לקחת אחריות, כותב ספר בהלכה צריך שיהיה גדול עומד על גביו, ומרן קבע לי חצי שעה בכל יום לעבוד אתו על הספר, ואמר לי: רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבים של חברו (ב"מ לח), גם אני רוצה להתקדם עם היביע אומר... ואין הכוונה שלמדנו אתו חברותא, מרן לא למד בחברותא, הבנים והתלמידים דיברו אתו בלימוד, אבל לא למדו אתו בחברותא, והדפסתי את הספר, צילום לי וצילום למרן, והיה אומר לי שאקרא, אם ההלכה פשוטה היה אומר להמשיך, ובהלכה מחודשת היה שואל, מה המקור שלך? והייתי קורא את המקור, והיה מסכים איתי. ולפעמים היה מתקן אפילו טעויות דפוס. מרן הקפיד על חצי שעה בדיוק, ואני אמרתי לאמא הרבנית ע"ה, אני משלם למונית ובא במיוחד, שיתן לי עוד כמה דקות! וכשביקשה ממרן אמר: מספיק חצי שעה, רוצה אדם בקב שלו... הרבנית היתה חלופית פקחית, מה עשתה? הכינה לי כוס תה בחמש דקות האחרונות, מרן הסתכל על השעון וראה שהזמן נגמר, אבל אמרה לו: רגע, התה עוד לא התקרר... טוב, נלמד עוד כמה דקות. הרב תפס את הרעיון, ולמחרת אמר: עכשיו תעשה לי כוס תה, לא בסוף...

כל יום... האם מותר למרוח משחת וולווטה או ענוגה, זה לא חוצץ לנטילה (ע"י ליקו"ר ר"ס קסא) והשאלה מצד הלכות שבת. וכן האם מותר למרוח משחה לתינוק בין הרגליים. אמנם החזון איש (חאו"ח סימן נב אות טו) החמיר, ולשיטתו ילחץ על השפופרת של המשחה וישים כמה נקודות, והיא תתמרר מאליה. אולם המגן אברהם (ס"ס שטז) ועוד כתבו, שכל איסור ממרח הוא כשרוצה לסגור מעטפה עם שעוה, או לסגור חבית עם טיט, אבל כשמורח משחה על ידי מתכוין שהיא תבלע ולא ישאר ממנה ממשות, ולכן אין בזה איסור ממרח.

צחצוח שיניים בשבת

י. מרן ביביע אומר ח"ד (חאו"ח ס"י כח סוף אות יג) בתשובה לגבי משחת שיניים בשבת, כתב שמותר לצחצח שיניים בשבת, ובלבד שלא יהא פסיק רישיה שיצא דם, ואין בזה איסור מצד ממרח, כי המצחצח לא מתכוין שהמשחה תישאר על השיניים, אלא אחר כך הוא מעביר אותה עם המים, וכדברי המגן אברהם, ושכן דעת המהרש"ם (בארחות חיים החדש ס' שיד סק"ו, וס' שכח סק"ב) - שהיה גדול הדור לפני כמאה שנה. ומרן סיים וכתב על דברי המגן אברהם: ויתד היא שלא תמוט. לכן במקום צורך מותר למרוח על הידים משחת וולווטה וכדומה בשבת [א.ה. ומצד רפואה י"ל שקרם זה רגילים להשתמש בו בריאים, וכפסק הש"ע (ר"ס שכו). א"נ שמדובר ביושב ולא בעור ממש (סדוק)].

דין "נולד"

יא. בא אותו מחבר והמציא מדעתו חידוש שבמריחת משחה יש איסור "נולד", כי המשחה היתה בשפופרת, וכאשר היא נמרחת על ידו משנתה מראה וצורתה. ודימה לדין איסור ריסוק שלג וברד בשבת⁸ המבואר בשלחן ערוך (סימן שכ ס"ט). הפלא שלי שעד שהוא נולד אף אחד לא אמר שמריחת משחה נחשבת נולד... ועוד פלא, איך דימה לריסוק שלג וברד, שם על ידי פעולת הריסוק השלג נעשה מהות אחרת ונהפך למים, אבל המשחה גם אחר מריחתה נשארת משחה. ובלאו הכי מרן שקיבלנו הוראותיו הביא בבית יוסף בשם הר"ן (כג ע"ב ד"ה ואין) ועוד, שמה שבגמרא (שבת נא:) אסרו לרסק שלג וברד, זו גזירה שמא יסחוט זיתים וענבים, כמבואר בבית יוסף בשם הראשונים, ולא מצד נולד. נמצא שלדעת מרן אין איסור נולד, ואיך המציא שאסור למרוח משחה בשבת משום נולד.

חימום שומן

יב. מרן כתב בשולחן ערוך (סימן שיח סעיף טו) שמותר לקחת אינפאנדה - בצק מלמעלה ומלמטה ושומן באמצע - אפויה מערב שבת, ולתת אותה כנגד האש במקום שהיד סולדת, והוא הדין על פלאטה חשמלית⁹, ואף על פי שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח. והרמ"א כתב בהגה: ויש מחמירים,

⁸ אבל אם מוציא תבנית של קוביות קרח מהמקפיא והקרח דבוק, יכול לשפוך מעט מים כדי שהקרח יצא, כי החלק הנמס הוא דבר מועט והולך לאיבוד, ועוד שאין כוונתו להמים, ועוד שהוא פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן (חזו"ע שבת ד' עמ' קעב).

⁹ הרשב"א (שבת מ:): כתב שמותר לחמם תבשיל כנגד המדורה, ואין לחוש למחויי כמבשל, כי אין דרך לבשל כן ברוב פעמים. ולפי זה גם בפלאטה, אפילו אם במציאות יכולה לבשל, אבל ברוב פעמים לא מבשלים על פלאטה, אלא רק מחממים. ולכן מותר לקחת מהמקרר תבשיל יבש ולהניחו על הפלאטה בשבת. ואפילו תבשיל רוב יבש, העיראקים אוהבים לאכול דגים עם רוטב, ומותר לנו הספרדים לקחת את סיר הדגים ולהניח על הפלאטה, שכן כתבו המנחת כהן (שער בסוף פ"ב) - היה לפני קרוב ל-400 שנה, הפרי מגדים (סימן רג א"א סקמ"א, וסימן רנט מש"י סק"ג), הזרע אמת (חאו"ח ס"ל לט) ועוד, שהולכים בזה אחר הרוב. והסביר הגאון הרב צבי פסח פראנק בשו"ת הר צבי (חאו"ח ח"א עמוד רטג), על פי מה שאמרו במשנה (שבת צג:) המוציא את החי במטה פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו, ואם כן הוא הדין ברוטב שהוא טפל ליבש, מותר לחממו כדן היבש שהוא העיקר. וכשאנחנו אומרים "רוב", אין הכוונה ל-51%, זה לא נכנסת... אלא שהולכים אחר עיקר התבשיל, לפי איך שהתבשיל נקרא, אם שמו בישראל "מרק", אף שיש בו קניידלך ואתריות, זה נחשב תבשיל לח, ואם נקרא "דגים", אף שיש בו רוטב הוא בטל ברוב. ויש עוד טעם להקל ברוב יבש, כי מחמת שיעקר כוונתו לדגים, הרי זה פסיק רישיה דלא איכפת ליה, וכמו שכתבו התוס' (שבת קג, ד"ה לא צריכא, כתובותו ס"טא) שפסיק רישיה דלא ניחא ליה ודלא איכפת ליה זה היינו הך. והרי לדעת הרמב"ם (פ"ט מהלכות שבת ה"ג, ופכ"ב ה"ח), הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן (שבת מ:): אין ביטול

ונהגו להחמיר. ע"כ. והחמירו בזה משום נולד, אבל מרן לא החמיר משום נולד, וכמבואר בבית יוסף {וגם הרב אורבך כתב בפירושו שא"א לאסור כל דבר משום נולד, ומביא לזה הגדרות, לשיטת הרמ"א}. לכן מה שכתב אותו מחבר אינו נכון.¹⁰

דעת מרן

יג. הסמ"ג שהביא את המכילתא ופלפל וצייד מסברא שגם לדבריה אמירה לגוי שבות מדרבנן (ראה לעיל אות ו), סיים: אלא שמלשון לא יעשה משמע קצת שהיא דרשה גמורה. ע"כ. כלומר שלהבנת הסמ"ג במכילתא אמירה לגוי שיעשה לו מלאכה בשבת אסורה מדאורייתא. אולם מרן פסק בכמה מקומות כדברי שאר הראשונים ובראשם רבינו הרמב"ם, שחכמים אסרו אמירה לגוי בשבת. שכן בשלחן ערוך בסימן שז (סעיף ה) העתיק דברי הרמב"ם להתיר אמירה לגוי במקום צורך גדול או הפסד מרובה משום שבות דשבות. ושם (סעיף כב) ובסימן שמב (ס"א) כתב שכל שבות דרבנן מותר בין השמשות לצורך מצוה, כגון לומר לאינו יהודי להדליק לו נר בין השמשות. וכן משמע בשלחן ערוך בסימן שלח (ס"ב).

למה מרן הביא המכילתא

יד. מה שמרן בבית יוסף (ס"ס רמד) העתיק דברי המכילתא והסמ"ג בשתיקה, היה מי שחשב שמרן סובר שאמירה לגוי אסורה מדאורייתא, אבל באמת משאר המקומות בשלחן ערוך מוכרח שסובר שאמירה לגוי דרבנן, והעתיק את דברי המכילתא כדי להזהיר את הציבור, אל תזלזלו באיסור אמירה לגוי, אל תגידו: בסך הכל הוא מוחמד ומי ציווה אותו?!... אלא תדעו שיש מי שאומר שהוא איסור תורה, אבל להלכה מסכים שאיסור אמירה לגוי מדרבנן.

טלטול במקום שיש עירוב

טו. יש כמה צירופים להקל לטלטל במקום שיש עירוב, ואמנם מרן זצ"ל היה מחמיר בזה מאוד, עד כדי כך שכשהיינו ילדים לפני גיל בר מצוה, כשמרן היה הולך בליל שבת לדרשה בשיבת פורת יוסף גאולה, היו באים לשם מאות אנשים, והיינו מביאים לו את המטפחת, וכשהגענו היינו מניחים את המטפחת על השלחן, והיה לוקח אותה רק משם. מרן זצ"ל כל חייו החמיר לא לטלטל, וכך הורה לנו, אבל בשנים האחרונות אמר שבמקום צורך יש להקל, וביביע אומר ח"ט (האו"ח סימן לג) וח"י (האו"ח ס"ח לב) הראה פנים למקילים בזה, וצירף כמה סברות להקל, החזון איש (ס"ק קז אות

ה והלאה) כתב שהיום שאין לנו רחובות מפולשים מעבר לעבר כמו שהיה בדגלי מדבר, ולכן אין רשות הרבים דאורייתא. ובתחילה מרן לא רצה לסמוך על זה, אבל אחר שנים ביביע אומר (ח"ט שם אות ו) מצא סימוכין לחזון איש מהראשונים. ועוד, שגם במקום שעוברים ששים רבוא, יש סברא של הבית אפרים (ס"י כו) - היה לפני כמאתים וחמישים שנה - שכאשר נוסעים במכוניות ולא ברגל כדגלי מדבר, אין זה רשות הרבים אלא כרמלית. וזה חידוש, כי כל דור לפי עניינו, בזמן המדבר נסעו על עגלה עם סוסה והיום עם רכבים, אבל חזי לאיצטרופי. ובפרט שלא מצוי היום רחוב שעוברים בו ששים רבוא, אולי רק ב'אושן פארקו' שבאמריקה¹¹ וב'שאנז אליזה' שבצרפת. וגם יש בזה סתירה בדברי מרן השלחן ערוך מהלכות שבת (סימן שג סעיף יח, וסימן שכה סעיף ב) להלכות עירובין (סימן שמה סעיף ז), אם רחוב שהוא שש עשרה אמה - שמונה מטר - נחשב לרשות הרבים דאורייתא או לא. נמצא שיש כאן שלשה ספיקות, שמא אין לנו כיום רשות הרבים בגלל שאין ששים רבוא בוקעים בו בכל יום, ושמא צריך שיהיה רחוב פתוח מעבר לעבר, ושמא הנוסעים ברכב לא מצטרפים. ועם כל זה מרן זצ"ל המשיך להחמיר, וכך הורה לנו להחמיר לכתחילה, גם במקום שיש עירוב.

שבות דשבות במקום הפסד מרובה

טז. מי שהולך בשבת ברחוב במקום שיש עירוב, והוציא את המטפחת מהכיס, ונפלו לו דולרים, זה מוקצה בשבת, אבל הוא שכח להוציאם מערב שבת. אם זה שנים או שלשה דולר, שיוותר על זה, אבל אם זה כמה שטרות של מאה דולר, יכול לומר לגוי: תשמע, נפל לי הרבה כסף, תאסוף הכל ובוא איתי לביתי. וישמור עליו שלא יגנוב את הכסף ויברח... והטעם בזה, כי אמירה לגוי שבות, ומוקצה הוא דרבנן, ושבות - של אמירה לגוי, דשבות - של מוקצה, במקום הפסד מרובה, מותר. אלא אם כן הוא עשיר כמו ספרא ובשבילו זה לא הפסד מרובה. ומאותו הטעם, מי שעושה שיפוצים בביתו - רק שלא יפריע לשכנים עם הרעש... ויש לו שקים של מלט בחצר, ולא חשב שבאמצע חודש סיון ירד גשם, ולפתע בשבת התחיל לרדת גשם, והוא חושש שהמלט יהרס, מותר לו לומר לפועל הסיני או הרוסי הגוי, שיכניס את השקים לחדר מדרגות, ובלבד שזה נחשב בשבילו הפסד מרובה, כי להלכה אמירה לגוי אסורה מדרבנן, וזה שבות דשבות במקום הפסד מרובה. בשיעור הבא אי"ה נסביר את הטעמים לאיסור אמירה לגוי, ונאמר כמה נפקא מינה.

הזריז נשכר!

נשארה כמות מצומצמת של הספר הנודע

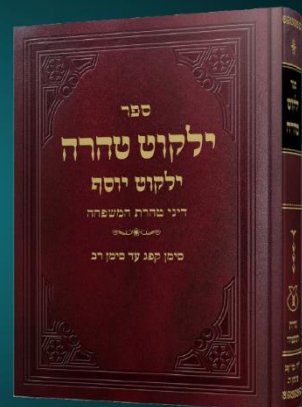
"ילקוט טהרה"

למרן בעל ה"ילקוט יוסף" מורינו ורבינו פוסק הדור

הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א

הרב הראשי לישראל

להשיג בחנויות ובטלפון: 050-8829878

כי אולי אתה לא הבנת ומה אתה מתקן, אבל בדבר ברור במאה אחוז וגדולי הדור מסכימים לך, תקח עט ותכתוב בצד: זה אינו. עולם ההלכה אינו הפקר, לא כל אחד יכול להמציא הלכות מהראש שלו, יש לנו פוסקים, בית יוסף, ראשונים ואחרונים.

11 הרב משנה הלכות דאג לעשות עירוב באמריקה, ואמר לי שהעמיד מישהו לרשום כמה מכוניות עוברות באושן פארקו, והוא ישב שם מהבוקר עד הערב ורשם, ולא הגיע לשש מאות אלף. אבל מי שהיה שם קשה לו לקבל את זה, יש שם ששה מסלולים בכל צד ועוברות מכוניות בלי הפסקה, ומסתבר שעוברים שם ששים רבוא. ומכל מקום עשו שם עירוב כדי להציל רבים מטלטול המפתח והכיפה. ועל כל פנים כיום לא מצוי עוד רחוב שיבקעו בו בכל יום ששים רבוא.

אחר בישול בלח, ואולם לדעת רש"י (שבת לד), התוספות (ישנים שבת לז), והרא"ש פ"ג דשבת סימן ז, רבינו יונה (בארת התשובה, מביאו הנימוק"י ב"ב י) יש בישול אחר בישול בלח, ומרן (סימן סעיף ז, ד, טו) פסק להחמיר, אבל החמיר בדאורייתא ולא דרבנן, כי דרבנן יש לומר ספק דרבנן לקולא. ועוד להמנחת כהן, שמותר לחמם תבשיל שרובו יבש ומיעוטו רוטב, כי אי אפשר לצמצם ואין לדבר סוף, בכל חתיכה יבשה כמו בשר או תפוח אדמה אם תסחט אותה יצא ממנה רוטב, אלא הולכים אחר עיקר התבשיל.

10 מרן זצ"ל דיבר אתי בכאב על אותם מחברים, מצד אחד, כל הכבוד שיושבים ולומדים וכותבים ספרים, אבל למה לא הולכים במסילה שהורו לנו רבותינו. מי שיש לו את הספר הזה בבית, יקח עט ויתקן, ואף שיש חרם הקדמונים שלא להגיה ספרים,